

ПРО ПОРУШЕННЯ І ЗАХИСТ «ЕКОЛОГІЇ» ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИХ ЗНАНЬ (ОГЛЯД ЗВІТУ ЦЕНТРУ ДОСЛІДЖЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ПРО НАЦІОНАЛЬНІ ОНЛАЙН-ЕНЦИКЛОПЕДІЇ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ)*

Олександр Іщенко

*Інститут енциклопедичних досліджень НАН України,
Київ, Україна*

Дослідження присвячено питанням екосистеми енциклопедичних знань. Річ у тім, що довідкову інформацію нині дедалі частіше використовують як засіб маніпуляції громадською свідомістю (з політичних, ідеологічних, економічних тощо міркувань), що яскраво помітно на прикладі онлайн-енциклопедій з вільним доступом до редагування розміщеної інформації, зокрема таких, як «Вікіпедія». Статтю побудовано на основі опису аналітичного звіту про онлайн-енциклопедії в країнах Європи, який підготували фахівці Європейського парламенту.

Ключові слова: онлайн-енциклопедія, національна енциклопедія, енциклопедичні знання, інформаційна екологія, інформаційний вандалізм.

Процес глобалізації, що охоплює економічну, політичну, соціальну та духовну сфери життя соціуму, інтенсивно впливає на суспільство загалом та на рівень свідомості людей зокрема, створюючи нові умови та виміри дійсності, які треба осягати і до яких необхідно адаптуватися. Глобалізація й істотний розвиток інформаційних технологій спричинив підвищення рівня поширення інформації, доступу до неї та її рецепцію. Унаслідок цього нині в інтернет-просторі активно розвивається інформаційне суспільство, породжуючи нові явища, серед яких виділимо такі (взаємопов'язані), як інформаційне середовище,

*Дослідження оприлюднено на круглому столі «Енциклопедистика в діяльності Національної академії наук України та Наукового товариства імені Шевченка», приуроченого до 100-річчя Національної академії наук України (www.roundtable2018.encyclopedia.kiev.ua).

інформаційний вандалізм та інформаційна екологія. Щоправда, треба зауважити, що відповідні терміни з'явилися ще в 20 столітті, коли сучасних технологій ще не існувало, але вже тоді провадили дослідження проблем впливу інформації на людину (в межах філософських, біологічних чи комп'ютерних наук). Наприклад, інформаційну екологію виокремили в окрему наукову дисципліну, вважаючи її такою, що вивчає закономірності впливу інформації на формування й функціонування людини, людських спільнот, людства загалом, а також на здоров'я як стан психічного й соціального добробуту [4].

Сьогодні ж – у час комунікаційно-інформаційних технологій – поняття інформаційної екології набуло дещо іншого значення, хоча й продовжує перебувати в загальних рамках наведеного вище тлумачення. Нині її розуміють передусім як захист людей від спотвореної інформації, що здатна впливати на свідомість людських груп, закріплюючи в них певні (хибні) уявлення, переконання, стереотипи. Інформацію можуть спотворювати навмисне або ж ні (випадково чи помилково). Із навмисним спотворенням інформації, зокрема яке здійснюється систематично, пов'язане явище інформаційного впливу – «організоване цілеспрямоване застосування спеціальних інформаційних засобів і технологій для внесення змін у свідомість населення (корекція поведінки) та / або інформаційно-технічну інфраструктуру об'єкта» [5]. На думку окремих фахівців, питання інформаційної екології, яке сприймається як щось менш істотне порівняно з біологічною екологією, насправді, в сучасному світі потребує набагато більш активної уваги, зокрема й дослідження її як «доктрини виживання людства в умовах інформаційного середовища» [1, с. 6].

Поряд з інформаційною екологією та інформаційним впливом співіснує поняття інформаційної безпеки, тобто стану чи процесу, коли інформацію захищено від несанкціонованих дій (отримання, використання, оприлюднення, руйнування, внесення змін, ознайомлення, копіювання чи знищення). Серед несанкціонованих дій варто виокремити так званий інформаційний вандалізм, що безпосередньо стосується сфери енциклопедистики. Це явище характерне для онлайн-енциклопедій вільного типу, тобто таких, у яких відкрито доступ до редагування наявних матеріалів та додавання нових. Найвідомішою вільною онлайн-енциклопедією є «Вікіпедія». За визначенням, розміщеним на одній з її сторінок [8], вандалізмом в енциклопедичній галузі називають шкідницьке додавання, вилучення чи зміну вмісту з метою, що суперечить місії створення енциклопедії. Фундаментальна мета підготовки будь-якої енциклопедії – це передусім чітко структуроване й лапідарне подання достовірних (точних, перевірених), об'єктивних (з урахуванням різних точок зору) та неупереджених (тих, що не спрямовані проти когось або чогось; незаангажованих) знань. Відтак опрацювання інформації, внаслідок чого вона набуває ознак оманливості – неточності, суб'єктивності чи упередженості – є інформаційним вандалізмом.

У зв'язку з тим, що «Вікіпедія» є 1) енциклопедією¹ (тобто жанром літера-

¹ Варто зауважити, що багато хто з дослідників не погоджується з визначенням «Вікіпедії» як енциклопедії в традиційному розумінні цього терміна у зв'язку з її спе-

тури, який вважають еталонним виданням і надійним джерелом інформації) та 2) найбільш популярною у світі онлайн-енциклопедією, інформаційний вандалізм у ній дедалі частіше стає методом цілеспрямованого інформаційного впливу – поширенню у широкі маси людей певних суджень, пропагандистських ідей, нав'язування політичних, економічних чи релігійних переконань. Інакше кажучи, «Вікіпедія», яку читають мільйони людей і якій довіряють, є зручним майданчиком для проведення інформаційних війн, протистоянь і конфліктів.

Закономірно, що інформаційний захист у «Вікіпедії» – одна з найпоширеніших проблем у наукових дослідженнях з інтернет-енциклопедистики. З'ясовано, що наслідки інформаційного вандалізму у «Вікіпедії» можуть бути відносно швидко усунені [2, с. 156]. Та незважаючи на це, читач все одно не захищений від того, що на час ознайомлення з інформацією вона «екологічна», а не «вандалізована».

Викривлення інформації, дезінформація тощо, тобто все те, що порушує екологію інформації (знань) – ці явища в сучасному інформаційному просторі (мас-медіа, соціальні мережі, відкриті довідкові ресурси) набули загрозливого зростання. Будь-яку інформацію нині варто перевіряти кілька разів перед тим, як вважати її дійсною. За окремими даними, 80% всієї інформації, якою володіє людина, отримано із джерел, що можуть зазнавати інформаційного впливу: «Треба усвідомити той факт, що ми дізнаємося про світ здебільшого не безпосередньо; переважно йдеться про світ, повідомлений через інформаційні засоби. Те, що людина сьогодні знає, зонайбільше на 20% ґрунтується на її власному досвіді, а 80% передається через пресу, радіо й телебачення» [6, с. 144]. Інформаційні впливи та війни «здатні обернутися для людства тотальною катастрофою, оскільки, як інструмент політики, інформаційна війна означає існування одного суспільства ціною виключення іншого, за рахунок знищення культурних цінностей та свідомості членів цього суспільства» [4, с. 28].

Отже, порушені питання виходять за межі наукових зацікавлень, поза як стосуються безпеки (нехай і інформаційної) кожної людини та людських спільнот (від соціальних груп до народів / націй). Саме тому Європейський парламент, один із найпотужніших законодавчих органів у світі, виявив занепокоєння станом інформаційної екосистеми в глобальному інтернет-просторі. Зокрема, у зв'язку з дедалі частішим використанням довідкової інформації у «Вікіпедії» з метою маніпулювання громадською свідомістю, Центр досліджень Європейського парламенту поставив за мету дослідити в країнах Європи енциклопедичні інтернет-видання, які виявляють стійкість інформаційної екосистеми, тобто такі, знання в яких, передусім соціогуманітарного характеру, можна вважати екологічними (несптвореними, надійними) та захищеними від деструктивного інформаційного впливу. Вибірку таких джерел

цифічними особливостями, натомість пропонує вважати її окремим новим видом (жанром) довідкових джерел – вікіпедією.

сформували національні електронні енциклопедії, підготовлені фаховими (науковими) колективами. Результати дослідження представлено в аналітичному звіті під назвою «Europe's online encyclopaedias» [7].

Зазначена розвідка подає основні онлайн-енциклопедії в європейських країнах, характеризує рівень їхньої популярності серед читачів, порівнюючи з «Вікіпедією», аналізує доступність їх в Інтернеті. Прикметно, що в розділі про Україну згадано онлайн-версії «Енциклопедії Сучасної України» (ЕСУ), «Енциклопедії історії України» (ЕІУ) та українську «Вікіпедію». У цьому розділі, зокрема, так описано про ЕСУ:

Електронна енциклопедія ЕСУ містить близько 100 тисяч статей; її створено на основі багатотомної друкованої «Енциклопедії Сучасної України» – сучасної національної енциклопедії, що надає відомості про Україну від початку 20 ст. донині, формуючи цілісний образ країни з акцентом на висвітленні історичних подій, установ, організацій та видатних осіб. ЕСУ укладає Інститут енциклопедичних досліджень Національної академії наук України, який для підготовки енциклопедичних матеріалів згуртував понад 1000 експертів – авторитетних фахівців із тих чи інших галузей знань, передусім провідних учених Національної академії наук України та Наукового товариства імені Шевченка.

Окрім загальних відомостей про «Енциклопедію Сучасної України», у звіті схарактеризовано рейтинг її сайту, який визначає його позицію стосовно інших у країні, засвідчуючи цим самим доступність / популярність інтернет-ресурсу (автори використовують рейтинг статистичної служби Alexa Internet; він формується на основі обчислення комбінації середнього значення щоденних унікальних користувачів і приблизної кількості переглядів сторінок сайту за останній місяць в країні). За цим показником, як стверджується в дослідженні, сайт ЕСУ займає 6 322 позицію в Україні (станом на 10 січня 2018 року). Водночас зауважимо, що на сьогодні (червень 2018 року) рейтинг сайту ЕСУ від служби Alexa Internet² підвищився до 4300 позиції в українському інтернет-просторі. Варто також зазначити, що відповідно до даних іншої статистичної служби (Google Analytics) в середньому за місяць сайт енциклопедії ЕСУ відвідує понад 70 000 тисяч унікальних користувачів, які при цьому переглядають понад 100 000 сторінок енциклопедії. Звісно, порівняно з українськомовною «Вікіпедією», яка входить до десятки найбільш рейтингових сайтів нашої країни та займає десяте місце серед усіх мовних розділів «Вікіпедії» в Європі [7, с. 12], онлайн-ресурсу ЕСУ використовують набагато рідше.

Автори звіту докладно характеризують і власне «Вікіпедію», зокрема досліджують різні її аспекти, через які екосистема наявних у ній знань перманентно зазнає деструктивного втручання. Яскравим прикладом слугує опис ситуації в Туреччині: через загрозу національній безпеці уряд заборонив функціонування «Вікіпедії» в країні. З недовірою до ресурсу поставився й

² Режим доступу: <http://www.alexa.com/siteinfo/esu.com.ua>

уряд Китаю, який у 2017 році запропонував створити китайську національну енциклопедію, найнявши для цього понад 20 тисяч осіб персоналу в сподіванні, що нове джерело довідкових знань буде популярнішим і, головне, надійнішим в країні за «Вікіпедію».

Описуючи «Вікіпедію» як майданчик інформаційної війни, автори звіту згадали й про Україну. Зокрема, навели приклад інформаційної битви в одній російськомовній статті, де подано інформацію про збиття у 2014 році в Донецькій області авіалайнера рейсу МН17 за маршрутом Амстердам – Куала-Лумпур: конфліктним формулюванням було пояснення причини авіакатастрофи – спочатку в статті зазначалося, що літак було збито ракетною установкою «Бук» терористами самопроголошеної ДНР; згодом це твердження відредагували, внаслідок чого причетними до падіння літака стали українські солдати. У розвідці підкреслено, що внесені зміни здійснено з IP-адреси однієї з російських державних медіакомпаній.

У звіті згадано про ще одну вільну онлайн-енциклопедію – «Метапедію»³, інформація в якій «екологічно» небезпечна. Її позиціоновано як альтернативну енциклопедію; вона має різні мовні розділи, технічно діє за принципами «Вікіпедії», функціонує на «вікі»-технології. Енциклопедія публікує статті про культуру, мистецтво, науку, філософію і політику. Однак, особливість цього джерела енциклопедичних знань у тому, що статті «забарвлені» ультраправими оцінками, пропагандуючи таким чином у Європі нацизм, расизм і шовінізм. Наведені вище факти щодо стану інформаційної безпеки у «Вікіпедії» й спонукали авторів розвідки з'ясувати, чи існують у країнах Європи загальні онлайн-енциклопедії, екосистема знань у яких лишається стійкою. Аналіз європейських національних онлайн-енциклопедій на предмет доступності «екологічних» знань для суспільства призвів до поділу країн на 4 групи (див. рис. 1).

Перша група: країни, що не мають базової активної (у якій матеріали актуалізовані) національної онлайн-енциклопедії (Бельгія, Білорусь, Боснія і Герцеговина, Данія, Ірландія, Мальта, Румунія, Сербія, Словаччина, Словенія, Туреччина, Фінляндія, Чорногорія). Одна з особливостей цієї групи в тому, що жителі відповідних країн (окремих із них) послуговуються енциклопедіями інших мов. Наприклад, бельгійці користуються французькими, німецькими чи голландськими джерелами; шведомовні фіни – шведськими джерелами. Ще одна особливість – мовні розділи відповідних країн у «Вікіпедії» мають низьку кількість статей. Отже, такі країни як правило послуговуються чужою (інших країн) довідковою інформацією.

Друга група: енциклопедії, у яких доступ до національних онлайн-енциклопедій обмежений – користування енциклопедіями вимагає реєстрації та / або оплати для доступу до всіх матеріалів (Велика Британія, Естонія, Греція, Португалія). Третя група: країни, у яких доступ до національних онлайн-енциклопедій цілковито платний (Франція, Іспанія, Німеччина, Нідерланди,

³ Режим доступу: <http://www.metapedia.org>

Швеція). Четверта група: країни, у яких доступ до національних онлайн-енциклопедій вільний – без реєстрації і оплати (Україна, Польща, Австрія, Болгарія, Норвегія. Чехія, Хорватія, Італія, Латвія, Литва, Росія).

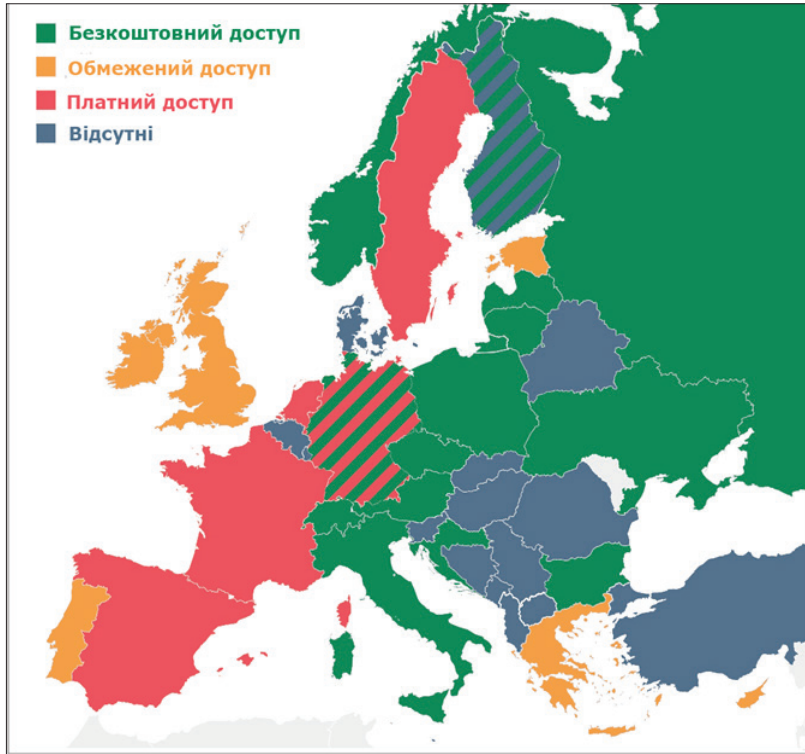


Рис. 1. Особливості доступу до енциклопедичної інформації в країнах Європи (на прикладі національних онлайн-енциклопедій)

Аналіз рейтингу сайтів національних онлайн-енциклопедій та показників обсягу інформації в них (за кількістю статей) засвідчив про значно нижчу їх популярність та менший обсяг порівняно з «Вікіпедією». Привертає увагу й той факт, що в багатьох країнах користувачі «Вікіпедії» віддають перевагу розділу англійською, а не рідною мовою. Схожа тенденція і в Україні: щоправда, у нас перевагу віддають не англomовному, а російськомовному розділу.

У звіті резюмується, що загалом Європа має широку енциклопедичну палітру; її представляють різні енциклопедичні традиції, а знання в європейських енциклопедіях відображають культурну спадщину держав, їхні цінності, ознаки самобутності й ідентичності. Автори схиляються до тієї ідеї, що доступ до знань про кожну країну серед європейської спільноти має бути вільним, передусім із мовної точки зору (йдеться про те, що національним енциклопедіям не вистачає полімовної опції, оскільки переважна більшість із них – одномовні).

Далі з метою ознайомлення наведемо перелік європейських національних онлайн-енциклопедій.

Австрія:

- онлайн-енциклопедія «Austria-Forum»⁴. Створено на основі електронної словникової бази «Annotierbare Elektronische Interaktive Österreichische Universallexikon», яка у свою чергу – на базі «Österreich-Lexikon» («Австрійський глосарій»).

Велика Британія:

- онлайн-енциклопедія «Encyclopaedia Britannica»⁵. Онлайн-енциклопедія від 2010 року є продовженням найвідомішої у світі енциклопедії «Британіка», яка почала друкувати томи ще у 18 столітті.

Білорусь:

- оцифрована енциклопедія «Беларуская Энцыклапедыя». Оцифровану копію 18-ти томів «Білоруської енциклопедії» розміщено на одному із сайтів Білорусі⁶. Повноцінна національна онлайн-енциклопедія у Білорусі відсутня.

Болгарія:

- онлайн-енциклопедія «Знам»⁷. Створено на основі універсального одностомного болгарського видання «Българска енциклопедия А-Я» («Болгарська енциклопедія А-Я»).

Греція:

- онлайн-енциклопедія «Επιστημη και Ζωή»⁸. Створено на основі відповідної універсальної грецької енциклопедії («Енциклопедія науки і життя»).

Данія:

- онлайн-енциклопедія «Den Store Danske»⁹. Створено на основі універсальної данської 20-томної енциклопедії «Den Store Danske Encyklopædic» («Велика данська енциклопедія»). Від 2017 року онлайн-енциклопедія не оновлюється, проте лишається функціонувати надалі.

Естонія:

- онлайн-енциклопедія «TEA e-Entsüklopeedia»¹⁰. Створено на основі низки друкованих енциклопедичних видань Естонії.

Іспанія:

- онлайн-енциклопедія «Gran Enciclopedia de España»¹¹. Створено на основі універсальної 22-томної енциклопедії «Gran Enciclopedia de España» («Велика іспанська енциклопедія»).

⁴ Режим доступу: <http://austria-forum.org>

⁵ Режим доступу: <http://www.britannica.com>

⁶ Режим доступу: <http://app.box.com/v/bielaruskaja-encyklapiedyja>

⁷ Режим доступу: <http://www.znam.bg>

⁸ Режим доступу: <http://www.gnosinet.gr>

⁹ Режим доступу: <http://denstoredanske.dk>

¹⁰ Режим доступу: <http://www.ents.ee>

¹¹ Режим доступу: <http://granenciclopedia.es>

Італія:

- онлайн-енциклопедія «Treccani»¹². Створено на основі 35-томної національної енциклопедії «Enciclopedia italiana di scienze, lettere, ed arti» («Італійська енциклопедія наук, літератури і мистецтв»).

Латвія:

- онлайн-енциклопедія «Nacionālā enciklopēdija»¹³ («Національна енциклопедія»; розпочне функціонування у грудні 2018 року). Заплановано також видрукувати енциклопедію.

Литва:

- онлайн-енциклопедія «Visuotinė Lietuvių Enciklopedija»¹⁴. Створено на основі відповідного 25-томного енциклопедичного видання («Універсальна литовська енциклопедія»).

Македонія:

- оцифрована енциклопедія «Македонска енциклопедија». Два оцифровані томи академічної «Македонської енциклопедії» розміщено на одному з македонських сайтів¹⁵. Національна онлайн-енциклопедія в Македонії відсутня.

Нідерланди:

- онлайн-енциклопедія «Grote Winkler Prins»¹⁶. Онлайн-енциклопедія є продовженням відомої нідерландської енциклопедії «Winkler Prins Encyclopedie», яка почала друкуватися ще в 19 столітті.

Німеччина:

- онлайн-енциклопедія «Brockhaus»¹⁷. Створено на основі відомої універсальної «Енциклопедії Брокгауз» («Brockhaus Enzyklopädie»).

Норвегія:

- онлайн-енциклопедія «Store Norske Leksikon»¹⁸. Створено на основі відповідного 16-томного видання («Велика норвезька енциклопедія»). Особливість цієї онлайн-енциклопедії в тому, що в ній поєднано енциклопедію вільного й закритого типу. Зокрема, йдеться про те, що електронний ресурс надає опцію редагування статей для будь-якого читача; при цьому запропоновані читачами зміни затверджує (або ж відхиляє) експерт, і лише після цього стаття набуває нової редакції для перегляду.

Польща:

- онлайн-енциклопедія «Encyklopedia PWN»¹⁹. Створено на основі енци-

¹² Режим доступу: <http://www.treccani.it>

¹³ Режим доступу: <http://enciklopedija.lv>

¹⁴ Режим доступу: <http://www.vle.lt>

¹⁵ Режим доступу: http://promacedonia.com/mak_enc

¹⁶ Режим доступу: <http://www.winklerprins.com>

¹⁷ Режим доступу: <http://brockhaus.de>

¹⁸ Режим доступу: <http://snl.no>

¹⁹ Режим доступу: <http://encyklopedia.pwn.pl>

клопедичних видань, опублікованих у видавництві PWN («Державне наукове видавництво»);

- онлайн-енциклопедія «Wielka Interaktywna Encyklopedia Multimedialna»²⁰ («Велика інтерактивна мультимедійна енциклопедія»). Створено на основі енциклопедичного видання «Popularna Encyklopedia Powszechna» («Популярна загальна енциклопедія»).

Росія:

- онлайн-енциклопедія «Большая российская энциклопедия»²¹. Створено на основі 35-томного відповідного енциклопедичного видання («Велика російська енциклопедія»).

Румунія:

- онлайн-енциклопедія «Enciclopedia României»²². Енциклопедія вільного типу. Не витримала конкуренції з «Вікіпедією» і припинила свій розвиток (містить лише близько 5000 статей).

Угорщина:

- онлайн-енциклопедія «Magyar Nagylexikon». Нині не функціонує. Її було створено на основі відповідного 19-томного енциклопедичного видання («Велика угорська енциклопедія»);
- онлайн-енциклопедія «Magyar Virtuális Enciklopédia» («Угорська віртуальна енциклопедія»)²³. Від 2005 року матеріали не оновлюють і нових не додають.

Франція:

- онлайн-енциклопедія «Encyclopaedia Universalis»²⁴. Створено на основі відповідного 28-томного енциклопедичного видання («Універсальна енциклопедія»).

Хорватія:

- онлайн-енциклопедія «Hrvatska enciklopedija»²⁵. Створено на основі відповідного 11-томного енциклопедичного видання («Хорватська енциклопедія»);
- онлайн-енциклопедія «Proleksis enciklopedija»²⁶. Створено на основі відповідного 20-томного енциклопедичного видання «Orća i nacionalna enciklopedija» («Загальна і національна енциклопедія»).

Чехія:

- онлайн-енциклопедія «Encyklopedie CoJeCo»²⁷;
- онлайн-енциклопедія «Encyklopedie Vševed»²⁸.

²⁰ Режим доступу: <http://zapytaj.onet.pl/encyklopedia>

²¹ Режим доступу: <http://bigenc.ru>

²² Режим доступу: <http://enciclopediaromaniei.ro>

²³ Режим доступу: <http://www.hunfi.hu>

²⁴ Режим доступу: <http://www.encyclopaedia-universalis.fr>

²⁵ Режим доступу: <http://www.enciklopedija.hr>

²⁶ Режим доступу: <http://proleksis.lzmk.hr>

²⁷ Режим доступу: <http://www.cojeco.cz>

²⁸ Режим доступу: <http://www.vseved.cz>

Швейцарія:

- онлайн-енциклопедія «Historisches Lexikon der Schweiz»²⁹. Створено на основі відповідної багатотомної краєзнавчої енциклопедії («Історичний словник Швейцарії»), особливість якої в тому, що вона має видання трьома мовами – німецькою, італійською та французькою. Відповідно онлайн-енциклопедія так само є тримовною.

Швеція:

- онлайн-енциклопедія «Nationalencyklopedin»³⁰. Створено на основі 20-томного енциклопедичного видання («Національна енциклопедія»).

Насамкінець, відповідно до наших спостережень, пропонуємо деякі висновки-узагальнення.

1. Переважна більшість європейських національних онлайн-енциклопедій – це комерційні видання, до створення яких держава не має стосунку. Щоправда, видавець піклується не лише про комерційну вигоду, а й про належну високу якість матеріалу, оскільки статті в таких енциклопедіях готують фахівці. Менша частина онлайн-енциклопедій з'явилася з ініціативи і за фінансування уряду чи державних наукових або видавничих організацій.
2. Національні онлайн-енциклопедії у країнах Європи створено на основі відповідних фундаментальних друкованих енциклопедичних видань.
3. Фактично всі онлайн-енциклопедії – одномовні.
4. Всі онлайн-енциклопедії – захищені від втручання в екосистему енциклопедичних знань. Водночас окремі з них пропонують зворотний зв'язок з читачами, як, наприклад, національна онлайн-енциклопедія в Норвегії (див. вище). У цьому контексті заслуговує на увагу й електронна «Енциклопедія Сучасної України», яка надає читачам опцію коментування (в коментарях читач має можливість запропонувати свої зміни до тексту статті, які редакція ЕСУ візьме до уваги та за доцільності зробить у статті відповідні корективи).
5. Аналіз рейтингу сайтів онлайн-енциклопедій, наведений у звіті, свідчить про те, що до них звертаються значно рідше, ніж до «Вікіпедії». На нашу думку, причиною цього можуть бути такі чинники: 1) менша кількість статей, ніж у «Вікіпедії» (тобто читач не впевнений, що інформацію, яка його цікавить, буде знайдено в національній онлайн-енциклопедії, а тому одразу звертається до «Вікіпедії»); 2) обмежений доступ і комерціалізація (пошук інформації за умови оплати, звісно, читачеві менш привабливе, ніж на вільних засадах); 3) одномовність (по-перше, одномовність обмежує кількість читачів за мовною належністю, а багатомовність, навпаки, розширює читацьку аудиторію; по-друге, у «Вікіпедії» мовні розділи про те саме реєстрове слово часто містять інформацію, яка не збігається;

²⁹ Режим доступу: <http://www.hls-dhs-dss.ch>

³⁰ Режим доступу: <http://www.ne.se>

це сприяє більшій інформативності); 4) зовнішній вигляд сайту й опції з пошуку інформації та її «споживання» (в цьому сенсі, на нашу думку, більшість сайтів, що представляють європейські онлайн-енциклопедії, не вирізняються високим гатунком).

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрейко Г. Экология информационного пространства: лекционный курс. Харьков, 2015. 112 с.
2. Емельяненко В., Жукова С. Википедия как источник научной информации // Информатика как двигатель научного прогресса: Зб. науч. статей по итогам международного научно-практической конференции. Стерлитамак, 2018. С. 154–160.
3. Еремин А. Природа и физиология информационной экологии человека // Экология человека. 2000. № 2. С. 55–60.
4. Кобільник Б., Гізун А. Роль інформаційно-психологічних впливів у інформаційній війні // Актуальні задачі та досягнення у галузі кібербезпеки: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції / КНТУ. Кропивницький, 2016. С. 28–29.
5. Остроухов В., Петрик В. До проблеми забезпечення інформаційної безпеки України // Політичний менеджмент. 2008. № 4. С. 135–141.
6. Рубан А. Сучасні інформаційні комунікації та їх вплив на масову політичну свідомість і здоров'я людини // Young Scientist. 2017. № 9.1 (49.1). С. 143–147.
7. Europe's online encyclopaedias. Equal access to knowledge of general interest? / N. Bentzen; European Parliamentary Research Service. Brussels, 2018.
8. Vandalism // Wikipedia. Режим доступу: <http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Vandalism>.

ON VIOLATION AND PROTECTION OF ECOLOGY OF ENCYCLOPEDIA KNOWLEDGE (REVIEW OF THE REPORT OF THE EUROPEAN PARLIAMENTARY RESEARCH SERVICE ON EUROPE'S NATIONAL ONLINE ENCYCLOPEDIAS)

Oleksandr Ishchenko

*NASU Institute of encyclopedic research,
Kyiv, Ukraine*

The research is devoted to issues of the ecosystem of encyclopedic knowledge. The fact is that a reference information is now increasingly used as means of media manipulation in level of public consciousness (for political, ideological, and economic reasons). This is well traced on the example of online encyclopedias with free

access to editing of posted information such as Wikipedia. This article is based on the description of the online analytical report on encyclopedias in Europe written by experts of the European Parliament.

Keywords: online encyclopedia, national encyclopedia, encyclopedic knowledge, information ecology, online vandalism.

REFERENCES

Andreiko, G. (2015). *Ekologiiia informatsionnogo prostranstva lektсионnyi kurs*. Kharkov (in Russian).

Bentzen, N. (2018). *Europe's online encyclopaedias. Equal access to knowledge of general interest?* Brussels: European Parliamentary Research Service.

Emelianenko, V., Zhukova, S. (2018). Vikipediia kak istochnik nauchnoi informatsii. In *Proceedings of the 3d International Conference «Informatsiia kak dvigatel nauchnogo progressa»* (pp. 154-160). Sterlitamak (in Russian).

Kobilnyk, B., Hizun, A. (2016). Rol informatsiino-psykholohichnykh vplyviv u informatsiinii viini. In *Proceedings of the Conference «Aktualni zadachi ta dosiahnennia u haluzi kiberbezpeky»* (pp. 28-29). Kropyvnytskyi: KNTU (in Ukrainian).

Ostroukhov, V., Petryk V. (2008). Do problemy zabezpechennia informatsiinoi bezpeky Ukrainy. *Politychnyi menedzhment*, 4, 135-141 (in Ukrainian).

Ruban, A. (2017). Suchasni informatsiini komunikatsii ta yikh vplyv na masovu politychnu svidomist i zdorovia liudyny. *Young Scientist*, 9.1(49.1), 143-147 (in Ukrainian).

Vandalism. In *Wikipedia*. <http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Vandalism>.

Yeremin, A. (2000). Priroda i fiziologiiia informatsionnoi ekologii cheloveka. *Ekologiiia cheloveka*, 2, 55-60 (in Russian).